

Maxbuba XOLIYAROVA,

O'zbekiston Respublikasi Huquqni muhofaza qilish akademiyasi katta o'qituvchisi

E-mail: mahbubaholiarova@gmail.com

Tel: (90) 995 28 84

F.f.n., dots. Sh.To'rayev taqrizi asosida

MORAL CHARACTER OF CIVIL SERVANTS (IN THE CASE OF PROSECUTORS)

Annotation

This article, during the period of reforms being implemented in Uzbekistan, in the implementation of the principle "State for People", provides opinions and comments on the formation of the moral character of prosecutors working in the prosecutor's office. The prosecutor's office, which is the main executive body of the state, is responsible for forming interaction with citizens during their service.

Key words: "State for man", human dignity and dignity, prosecutor's office, management, spirituality, spiritual image.

ПРАВСТВЕННЫЙ ОБЛИК ГОССЛУЖАЩИХ (В СЛУЧАЕ СОТРУДНИКОВ ПРОКУРАТУРЫ)

Аннотация

В данной статье в период реформ, реализуемых в Узбекистане, в реализации принципа «Государство для человека», приводятся мнения и комментарии по вопросам формирования нравственного облика сотрудников органов прокуратуры, работающих в органах прокуратуры. Прокуратура, которая является основным исполнительным органом государства, в формировании взаимодействия с гражданами в период их службы.

Ключевые слова: «Государство для человека», человеческое достоинство и достоинство, прокуратура, управление, духовность, духовный образ.

DAVLAT XIZMATCHILARINING MA'NAVIY QIYOFASI (PROKURATURA ORGANLARI XODIMLARI

MISOLIDA)

Annotatsiya

Ushbu maqolada, O'zbekistonda amalga oshirilayotgan islohotlar davrida "Davlat inson uchun" tamoyilini amaliyotga tadbir etishda, davlatning eng asosiy ijro etuvchi organi hisoblangan prokuratura organlarida faoliyat olib boruvchi prokuratura xodimlari xizmat faoliyati davrida fuqarolar bilan o'zaro munosabatini shakllantirishda xizmatchilarning ma'naviy qiyofasini shakllantirish masalalari yuzasidan fikr mulohazalar bildirilgan.

Kalit so'zlar: "Davlat inson uchun", inson sha'ni va qadr-qimmatini prokuratura xodimi, boshqaruv, ma'naviyat, ma'naviy qiyofa.

Kirish. O'zbekistonda olib borilayotgan islohotlar davrining asosiy markazida inson qadri g'oyasi yotadi. Inson sha'ni va qadr-qimmatini dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Mamlakatda bu borada amalga oshirilayotgan islohotlar qatorida sud-huquq islohotlari nihoyatda muhim ahamiyat kasb etib, prokuratura sohasiga oid normativ huquqiy hujjatlarga kiritilayotgan barcha o'zgartirish va qo'shimchalar zahirida inson qadr qimmatini, huquq va erkinliklari hamda ularning huquqiy himoyasiga taalluqli masalalarni davlat o'z oldiga asosiy maqsad sifatida qo'yaniniga guvoh bo'lamiz.

Butun dunyoda inson huquklarini himoya qilish avvalo adolatli jamiyat barpo etish orqali erishiladi. Shu bois, inson huquqlari va erkinliklarini himoya qilishning qonuniy asoslarini yaratish, shaxs qadr qimmatini sha'ni, uning huquqlari poymol qilinishi oldini oluvchi tizimni barpo etish va vakolatli davlat organlarining faoliyatini muvofiqlashtirish masalasi davlatning asosiy vazifalaridan hisoblanadi. Ushbu vazifalar amalga oshirilishi esa prokuratura organlarining faoliyati islohoti bilan chambarchas bog'liq holda amalga oshiriladi.

Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev tomonidan 2017-2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasining samarali ro'yobga chiqarilishi — mamlakatda qonuniylik va huquq-tartibotni ta'minlash, demokratik, ijtimoiy-iqtisodiy islohotlarni amalga oshirish hamda inson huquq va erkinliklarini ishonchli himoya qilishga qaratilgan qonun hujjatlarini so'zsiz ijro etish uchun prokuratura organlarining kuch va imkoniyatlarini to'liq yo'naltirishni talab etadi. Mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari va yangi vazifalari prokuratura organlari faoliyatini tashkil etishni, shu jumladan, qonuniylik ahvolini tizimli tahlil qilish, shuningdek, aholining ijtimoiy himoyasini ta'minlash, tadbirkorlikni har tomonlama qo'llab-quvvatlash va hududlarni kompleks rivojlantirishga qaratilgan chora-tadbirlarning samaradorligiga salbiy ta'sir etuvchi huquqbuzarliklarning sabab va shart-sharoitlarini o'z vaqtida aniqlash hamda bartaraf etish borasidagi faoliyatni yanada takomillashtirish masalalariga asosiy e'tibor qaratadi. Bu jarayonning uzviy amalga oshiruvchilari hisoblangan shaxslar o'z-o'zidan ma'lumki prokuratura organlarida xizmat qiluvchi davlat xizmatchilari sanaladi. Ularning kasbiy faoliyat jarayonidagi xalq bilan muloqoti hamda davlat xizmatchisi vazifasida amalga oshiradigan ishlarida ijtimoiy munosabatlarga kirishishi hamda axloqiy jihatdan o'zini namoyon etishi davlat xizmatchisining ma'naviy qiyofasini qay darajada ekanligini belgilab beradi.

Davlat boshqaruv organlari va tashkilot va idoralarda faoliyat yurituv jarayoniga davlat xizmatchilarini ma'naviy qiyofasini kamol toptirishda avvalo, ijtimoiy hamkorlik, mavjud vaziyatni psixologik baholay olish qobiliyatini shakllantirish, nutq madaaniyati va fuqarolar bilan muloqotga kirishish, ishtirish mahorati, o'ziga ergashtira olish qobiliyatini orqali erishiladi. Shuningdek, davlat xizmati xodimlarini ish faoliyati jarayonida xizmat samaradorligini oshirishda hamda ishni samarali tashkil etishda axborotlashgan va raqamlashtirilgan xizmat sharoitini tobora rivojlanishi ijtimoiy, iqtisodiy, huquqiy, madaniy, ma'naviy sohalarini rivojlantirish hamda istiqbolli takliflarni amaliyotga tadbir etish orqali erishiladi.

Adabiyotlar va manbalarning tahlili. Ushbu ilmiy maqolaning yozilish jarayonida quyidagi manbalarga murojaat qilindi:

Siyosiy adabiyotlardan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning "Yangi O'zbekiston taraqqiyoti strategiyasi" nomli asari, Normativ huquqiy hujjatlardan "Davlat fuqarolik xizmati to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni, J.Shonazarovning "Davlat xizmatchisining axloqiy qiyofasi" maqolasi, Jahon adabiyotlaridan M.Ivanov. "Ikki buyuk sarkarda: Chingizxon va Amir Temur" nomli asari, Amir Temur "Temur tuzuklari", allomalarimizdan Xusayn Voiz Koshifiy "Axloqiy muxsinii asari", Abdulla Avloniy hamda internetning <https://xs.uz/uzkrpost/ozbekistonni-qonun-va-adolat-mustahkam->

qaror-topgan demokratik-mamlakatga-ajlantirish-eng-olij-maqсадlarimizdan-biri-Shavkat Mirziyoyev, <https://t.me/davletov.uz> kabi rasmiy sahifalaridan foydalanildi.

Maqolaning tahlili. Soʻnggi yillarda mamlakatimizda davlat xizmati faoliyati samaradorligini oshirishga qaratilgan keng koʻlamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Shu bilan birga, davlat organlari va tashkilotlarining malakali mutaxassislar bilan yetarli darajada taʼminlanmayotganligiga, kadrlar malakasining yuklatilgan vazifalar va zamonaviy ehtiyojlarga nomuvofiqligiga, qabul qilinayotgan qarorlar sifatining pastligiga olib kelayotgan bir qator tizimli muammolar va kamchiliklar saqlanib qolmoqda. Xususan, davlat fuqarolik xizmatini, shu jumladan nomzodlarni ochiq mustaqil tanlov orqali saralab olish jarayonini kompleks huquqiy tartibga solishni taʼminlovchi, shuningdek, davlat fuqarolik xizmatchilarining ish samaradorligi va kasbiy kompetensiyasini baholovchi mezonlarni, ularning malakasini oshirishga boʻlgan talablarni belgilovchi toʻgʻridan-toʻgʻri taʼsir kuchiga ega qonun mavjud emas edi.

Yangi Oʻzbekiston sharoitida mamlakatda sud huquq tizimida amalga oshirilayotgan saʼy-harakatlarimiz, avvalo huquq tartibot organlari hamda xalq oʻrtasidagi oʻzaro ishonch va faol ijtimoiy hamkorlikni yoʻlga qoʻyishni nazarda tutadi. Sababi, huquq tartibot organlari tom maʼnoda jamiyatning ajralmas qismi hisoblanib, mamlakatda adolatli boshqaruvga asoslanib, barcha qonun oldida teng ekanligini nazorat qiladi. Bu oʻz navbatida jamiyat barqarorligi va taraqqiyotining kafolatiga, davlat va xalq oʻrtasidagi muhim koʻprik vazifasini oʻtaydi. Shunday ekan koʻprik mustahkam boʻlishi uning ustunlari mustahkamligiga bogʻliq boʻladi.

Taraqqiy etgan davlatlarning tajribasini oʻrganish davrida ham birinchi galda, kadrlar masalasiga alohida urgʻu berilganligi natijasida davlatlarning sezilarli darjada yuksalganligiga guvoh boʻlamiz. Shu oʻrinda, bugun mamlakatimizda davlat xizmatini isloh etish va boshqaruv sohalarida natijadorlikni oshirish masalasi har qachongidan muhimroqdir. Barqaror rivojlanishni tub mohiyati ham fuqarolarga xizmat koʻrsatish maqsadida davlat xizmatini tizimli tashkil etish, boshqaruvda barcha toifadagi mutaxassis kadrlarning kompetentlik darajasini kuchaytirishni taqazo etmoqda.

Oʻzbekiston oʻz taraqqiyoti rivojida jamiyatning bir sifat bosqichidan ikkinchi bir yangi sifat bosqichiga oʻtish davrida iqtisodiy, siyosiy va ijtimoiy taraqqiyot, madaniy va maʼnaviy yangilanishning ulkan va murakkab jarayonlarini boshidan kechirmoqda. Mamlakatimizda olib borilayotgan islohotlarning tub mohiyatida ijtimoiy davlat qurish asoslari mustahkamlanib borgani sari ijtimoiy adolat, huquqiy tenglik, insonparvarlik tamoyillariga boʻlgan ehtiyoj ham ortib bormoqda. Bu insonlarning huquq va manfaatlari, adolatli, erkin fuqarolik jamiyati barpo etish toʻgʻrisidagi orzu-umidlarini ruyobga chiqarish bilan bogʻliq boʻlgan zaruratni oʻzida ifoda etadi. Ushbu zarurat va vazifalar negizida davlat boshqaruvini demokratlashtirish, mamlakatni modernizatsiya va isloh qilishning hozirgi yangilanayotgan bosqichida davlat fuqarolik xizmatchilarining maʼnaviy va axloqiy qiyofasini zamon talablariga moslashtirib borishga boʻlgan talablar ham tobora ortib borayotganligidan dalolat beradi. Ushbu murakkab va sinovlarga boy davrda saboqlar va tajribalar bilan bogʻliq islohotlar Oʻzbekiston uchun jahon hamjamiyati mamlakatlari orasida keng imkoniyatlar eshigini ochib bermoqda. Bu imkoniyatlar zamonaviy va raqobatbardosh kadrlar salohiyati, ularning maʼnaviy-axloqiy fazilatlarini oʻstirishni amalda taʼminlashga qaratilgan boʻlib bugunning zamonaviy kadrlar zahirasida uning ilmiy salohiyati, kasbiy mahorati bilan birgalikda maʼnaviy qiyofasini ham rivojlanib bormoqda.

Bu borada, “Davlat fuqarolik xizmati toʻgʻrisida”gi Oʻzbekiston Respublikasi Qonunini qabul qilinishi mamlakatda samarali boshqaruv, davlat xizmatida adolatli va qatʼiy tartib-intizomni ifoda etadigan kadrlar faoliyati orqali xalqni rozi qiluvchi tizimning konseptual asosini yaratib berishga qaratilganligi bilan alohida taʼkidlash zarur. Ushbu Qonunda davlat fuqarolik xizmatchisining huquqiy maqomi mustahkamlab berish bilan birgalikda faoliyatni tartibga solishda davlat organlarining asosiy vakolatlari belgilab berilgan.

Ayniqsa, barcha darajadagi davlat fuqarolik xizmatchilarining yaxlit huquq-majburiyatlari va ish unumdorligini oshirishga qaratilgan cheklolar ham ushbu qonundan joy olganligi ularning muntazam ravishda xizmat faoliyati jarayonida oʻz mutaxassisligi boʻyicha kasbiy malakalarini oshirish bilan birgalikda fuqarolar bilan munosabat oʻrnatishda muomala madaniyati, muzokaro olib borish hamda muammoli vaziyatlarda toʻgʻri yoʻl tanlay olish koʻnikmasini ham shakllantirishdan iboratligi mustahkamlab qoʻyilganiga guvoh boʻlamiz.

Ana shundan kelib chiqib, bugun mamlakatimizdagi har bir huquqni muhofaza qiluvchi davlat organlari oʻz vakolati doirasida quyidagi ishlarni amalga oshirishi lozim:

Aholiga sifatli hamda tez xizmat koʻrsatish,

har qanday sohada qonunchilik ijrosini taʼminlash,

davlat xizmati va huquq organlariga nisbatan xalqning ishonchiga sazovor boʻlish orqali xalqda rozilik kayfiyatini uygʻotishga xizmat qilish, davlat xizmatining jozibadorligini oshirishga sitqidildan har kim oʻz xizmat burchini bajarmogʻi lozim. Ana shundagina, mamlakatimiz rahbari taʼbiri boʻyicha koʻp millionli aholimizning hayotini yengil qiladigan, kayfiyatiga bevosita taʼsir koʻrsatadigan – davlat xizmatini isloh qilish, boshqaruvda natijadorlik va sifatni oshirish borasidagi saʼy-harakatlarimiz oʻz natijasini beradi.

Davlat xizmatchisi – davlat va millatning yuzi hisoblanadi. Davlatning muvaffaqiyatli faoliyat yuritishida muhim rol oʻynaydi. Inson maʼnaviy-axloqiy meyorlar bilan yoshligidan uzviy bogʻlangan boʻladi. Bola yoshligidan taʼlim tarbiya jarayonida sayqallana borishi natijasida jamiyatning bir aʼzosi shaxs sifatida shakllanadi. Bu shakllanish natijasida u jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlarda ishtirok etuvchi jamiyatning bir boʻlagiga aylanib ulguradi. Ana shunday shaxs maqomiga ega kishilar davlat xizmatida faoliyat olib borishlarida belgilangandan tashqari ularning alohida xususiyatlari mavjud boʻlishini unutmazlik lozim. Lekin davlat xizmatchisi maʼnaviy qiyofasida quyidagi illatlarning mavjudligi oʻz xizmat faoliyati davomida uning kasbiy faoliyatiga salbiy taʼsir koʻrsatadi:

Hayotdan uzilganlik,

befarqlik,

loqaydlik,

qattiqqoʻllik,

masʼuliyatsizlik,

bilimsizlik,

qoʻpollik,

xoʻjakoʻrsinlik,

sansolarlik,

taʼmagirlik,

kibranganlik va boshqa illatlar mavjudligi uning ximat faoliyati davomida fuqaro bilan ishlash jarayonida yetarlicha muammolarni keltirib chiqaribgina qolmay, fuqaroning davlatga nisbatan ishonchsizlik kayfiyatini pshakllantirishga sabab bo'ladi.

Shu o'rinda davlat va fuqaro o'rtasida mustahkam ko'prik vazifasini o'tovchi adolat xususida Husayn voiz Koshifiy, "Adolat – adolatning ma'nosi xalqni huquqiy tengligini ta'minlashdir." [1] degan tarifni beradi. Bundan ko'rinib turibdiki biz qurmoqchi bo'lgan ijtimoiy davlat adolat va haqiqat asosida quriladi. Shu o'rinda mamlakat rahbari Sh.Mirziyoyevning "O'zbekistonni qonun va adolat mustahkam qaror topgan demokratik mamlakatga aylantirish – eng oliy maqsadlarimizdan biri" [2] degan ta'biri nechog'lik haqiqat ekanligini ko'rishimiz mumkin.

Darhaqiqat, bugun biz qurmoqchi bo'lgan ijtimoiy davlatda "Davlat – inson uchun" tamoyili hukm suradi. Ushbu maqsadga erishish yo'lida davlatda faoliyat yurituvchi barcha davlat xizmati sohaslarida faoliyat olib boruvchi xizmatchilar o'ziga belgilangan xizmat vazifasini halol va vijdonan, burch va masuliyatini unutmagan holda faoliyat olib borishi, o'z navbatida, shu mamlakatda istiqomat qiluvchi fuqarolarning og'irini yengil qiladi, va muammolarini bartaraf etishga xizmat qiladi.

Taklif va xulosalar. Mamlakatda olib borilayotgan ochiqlik siyosati orqali u dunyoga ochiq bo'lishi, umume'tirof etilgan demokratik prinsiplarni amalda joriy etish, jahon hamjamiyati bilan samarali hamkorlikning asosiy yo'nalishi sifatida qabul qilingani dunyo jamoatchiligining tobora yurtimizga bo'lgan qiziqishining ortishiga sabab bo'lmoqda O'zbekistonga qiziqishni ortib borayotgani, bugungi xorijiy davlatlar o'rtasidagi o'zaro hamkorliklarning ko'pligi davlat organlarida xizmat ko'rsatuvchi xodimlarning kasbiy malakasi, ularning ma'naviy axloqiy qiyofasi hamda xizmat faoliyatida tashabbuskorligini oshirish lozim.

Bugun O'zbekistonda amalga oshirilayotgan barcha islohotlar markazida inson qadri g'oyasi turadi. Shu bois, inson huquqlari, erkinliklari, qadr qimmati va qonuniy manfaatlarini himoya qilishda yetakchilik na'munasini ko'rsatish yoki korrupsiya holatlarini cheklash hamda xizmatchilarni manan halollik vaksinasi bilan emlash orqali erishiladi. Bularni to'la ado etish uchun birgina soha vakilining faoliyati bilan erishib bo'lmaydi. Bu jarayonda huquq idoralari va hukumat ham o'zining ishonchli vakilining imkoniyatlari va vakolatlarini himoya qilish bilan birga, kurashish jarayonida cheklovchi, belgilovchi qonun-qoidalarni ham qabul qilishi zarur orqali ko'zlangan maqsadlarga erishish mumkin.

ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev Sh. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. Uchinchi nashr. – Toshkent: O'zbekiston, 2022. – 440 b.
2. Xusayn Voiz Koshifiy. Axloqiy muxsiniy. – Toshkent: "O'zbekiston 2010. 47 b.
3. Mirziyoyev Sh. O'zbekistonni qonun va adolat mustahkam qaror topgan demokratik mamlakatga aylantirish – eng oliy maqsadlarimizdan biri. <https://xs.uz/uzkr/post/o'zbekistonni-qonun-va-adolat-mustahkam-qaror-topgan-demokratik-mamlakatga-ajlantirish-eng-olij-maqsadlarimizdan-biri-Shavkat-Mirziyoyev>
4. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 14-oktabr "Davlat fuqarolik xizmatchilari tomonidan odob-axloq qoidalariga rioya etilishini ta'minlash bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi 595-son qarori.
5. Ivanov M. "Ikki buyuk sarkarda: Chingizxon va Amir Timur". – Toshkent. Fan, 1994. – 164 b.
6. O'zbekiston Respublikasining "Davlat fuqarolik xizmati to'g'risida"gi Qonun. 2022-yil 8-avgust, O'RQ-788-son.
7. <https://my.gov.uz/uz/site/faq/13>
8. Shonazarov J. "Davlat xizmatchisining axloqiy qiyofasi" SCIENCE AND INNOVATION INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL VOLUME 1 ISSUE 8 UIF-2022: 363-369 bet